

Česká interpretace zápisu jmen korporací ve jmenném a věcném zpracování

Vytvoření české interpretace AACR2R pro tvorbu korporativních záhlaví v bibliografickém záznamu předcházela diskuse, do jaké míry pravidla interpretovat pro české prostředí, či zda je to vůbec třeba. Pro správné rozhodnutí v této otázce chybělo praktické katalogizační zázemí; teoreticky byla tato problematika sledována i u nás – v katalogizační praxi se však korporativní záhlaví vytvářela ojediněle. Problematika korporativních záhlaví – z hlediska jmenného i věcného – se postupně stala „zlým snem“ katalogizátorů. V Národní knihovně ČR se začala vytvářet příslušná instrukce, ale vzhledem k rozdílným názorům katalogizátorů z různých institucí na míru formalizace jmen korporací, k nutnosti testování zápisu korporativních záhlaví, i k hledání a ověřování zdrojů zápisu korporativních jmen, postupovala práce velmi pomalu. Pro oživení paměti si dovoluji znovu připomenout elektronickou katalogizační konferenci KATPOL, katalogizační instrukce vystavované k připomínkování či schválení na webu Národní knihovny ČR a databázi katalogizačních dotazů spravovanou též Národní knihovnou ČR, jež vývoj instrukce týkající se zápisu jmen korporací podrobně ilustrují a dokumentují.

České interpretace kapitol vztahujících se ke korporativnímu záhlaví jsou zatím rozděleny do tří částí, nedávno schválily pracovní skupiny pro jmenné zpracování a pro věcné zpracování dokumentů při Národní knihovně ČR druhou část obsahující interpretace kapitol 23 a 24 AACR2R. Po několika připomínkových kolech jsou schválené materiály pod názvem **Zápis jmen korporací ve jmenném a věcném zpracování (část I a II)** vystaveny na elektronické adrese: <http://www.nkp.cz/standard/schv.htm>. Vystavena k připomínkování (na adrese <http://www.nkp.cz/standard/prip.htm>) je ještě **část III**, která se zabývá tvorbou korporativních záhlaví pro jména „objektů“, např. kostelů, klášterů, hradů, letišť, nádraží apod.

Následující stať informuje o hlavních zásadách části I a II české interpretace kapitol 23 a 24 AACR2R.

1. Soubor autorit jmen korporací versus české interpretace AACR2R

Ideální stav pro katalogizátora umožňující ověřovat každé korporativní záhlaví v souboru ověřených autorit ještě nenastal a asi ani v dohledné době nastane, i když podmínky pro jeho vytvoření jsou již velmi konkrétně stanoveny. Svůj podíl měla i absence českých interpretací příslušných kapitol AACR2R, a proto došlo u stanovených kategorií korporací k částečné formalizaci, která pomůže knihovnám stanovit autoritní podobu.

2. Formalizace korporativního záhlaví

Vývoj názorů na formalizaci korporativního záhlaví je vysvětlen v úvodu k vystaveným schváleným materiálům,

týkajícím se zápisu jmen korporací ve jmenném a věcném zpracování. Bylo už zmíněno, že se problém vytváření korporativních záhlaví pro česká jména – ještě umocněný faktem, že zejména kapitoly o formě záhlaví jsou nejvíce poplatné katalogizační praxi v anglo-americkém prostředí – řešil dlouhou dobu.

Naši katalogizátoři zpočátku namítali, že jména korporací zapisovaná jako selekční údaje jednotným způsobem jsou v rámci přístupových rejstříků přehlednější pro uživatele i pro zpracovatele. Postupně jsme ale všichni akceptovali zásady autoritních souborů jmen – jednu ověřenou formu jména a systém odkazů (přidružovací a vylučovací) na ostatní formy téhož jména – s tím, že je třeba, pokud nejsou k dispozici soubory autorit, o to pečlivěji postupovat při hledání správné formy jména podle AACR2R.

Přijatelným řešením je schválení **preferovaných** forem jmen **českých** korporací u některých stanovených kategorií, ve kterých se vždy použije kvalifikátor. Ostatní formy těchto jmen budou odkázány (přidružovací či vylučovací odkazy) a uživatel v přístupovém rejstříku bude na ověřenou a používanou formu, pod kterou najde příslušné záznamy o dokumentech, upozorněn.

Jedná se o jména **galerií, knihoven, muzeí, nemocnic a škol (základních a středních)**.

Příklady zápisu:

\$aGalerie moderního umění\$čHradec Králové, Česko

\$aZápadočeská galerie\$čPlzeň, Česko

\$aKnihovna Karla Dvořáčka\$čVýškov, Česko

\$aMěstské muzeum a galerie\$čSvitavy, Česko

\$aNemocnice\$čBlansko, Česko

\$aGymnázium\$čTřebíč, Česko

\$aZákladní škola\$čLibáň, Česko

3. Přejímání jmen zahraničních korporací

Jména zahraničních korporací se ověřují v bázi Kongresové knihovny. Naši katalogizátoři mají vůči tomuto souboru autorit výhrady vzhledem k různé transliteraci jmen a častým výskytům různých variant jednoho jména. Přesto jde v současnosti o nejvyužívanější soubor autorit, považovaný za určitý mezinárodní „standard“.

Výjimku tvoří pouze vědecké ústavy Slovenské akademie věd (viz komentář k pravidlu 24.13.A).

Pozornost při přejímání jmen je třeba věnovat zejména **kvalifikátorům**, které je nutno přeložit do češtiny:

LC: *World Trade Union Congress (2nd : 1949 : Milan, Italy)*

NK ČR: *World Trade Union Congress (2. : 1949 : Miláno, Itálie)*

4. Hlavní české interpretace k pravidlům kapitoly 23 a 24 AACR2R

Obecně platí:

Je-li v jednotlivých pravidlech použita formulace ... *jedním z nich je anglický jazyk...*, *vyskytuje se v anglickém jazyce...*, *forma jména v pořadí: angličtina, ...* apod., nahrazuje se „angličtina“ **češtinou**.

Forma jména korporací v selekčních údajích jmenného a věcného popisu je shodná.

23.2A.

Zvolí se obecně užívaná česká forma místního jména. Tato forma se řídí zeměpisnými slovníky či jinými příručkovými prameny, vydanými v česky mluvících zemích.

Doporučené příručkové prameny:

Obce České republiky: malý lexikon. Praha: Český statistický úřad, 1966. 125 s.

Číselník zemí. 1. vyd. Praha: Český statistický úřad, 1993. 106 s.

Geografický místopisný slovník světa. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. 924 s.

LIŠČÁK, V., PÁCL, P., FOJTÍK, P. *Státy a území světa.* 2. aktualiz. vyd. Praha: Libri, 1998. 1095 s.

Všechno o zemi: místopisný průvodce světem. 1. vyd. Praha: Reader's Digest Výběr, 1998. 768 s.

Příklady:

Česko, Francie, Itálie, Velká Británie, Španělsko, Londýn, Paříž

24.2D.

Jsou-li v hlavním prameni popisu uvedeny dvě formy jména korporace – stručná (iniciálová zkratka) i úplná, s ohledem na interpretaci LC se v případech iniciálových zkratk typu VŠCHT, SKIP, IFLA, ČVUT, VŠE apod. doporučuje dávat přednost úplné formě jména:

*\$aSvaz knihovníků a informačních pracovníků
nikoli*

\$aSKIP

ale

dává-li korporace na titulní stránce přednost stručné formě jména (včetně akronymů a iniciálových zkratk), zapisuje se korporace pod touto stručnou formou:

\$aAslib

\$aČedok

Na odlišné formy jmen se důsledně vytvářejí odkazy.

24.3A. Jazyk

Jestliže se jméno historického nebo mezinárodního charakteru ustálilo v české formě v české jazykové oblasti, zapisuje se obecně užívaná česká forma jména této korporace.

Evropské společenství, Organizace spojených národů, Světová zdravotnická organizace atd.

Jména podřízených složek těchto korporací, pro které neexistuje užívaná česká forma jména, se zapisují v úředním jazyce korporace, event. v anglické formě či v jazyce dokumentu.

\$aOrganizace spojených národů\$bSub-commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities

24.3 E. Státní/správní celky

V záhlaví se používá konvenční jméno státního/správního celku. Pro Českou republiku se používá:

do roku 1918

Česko

1918-1968

Československo

1968-1992

Československo

Česko (Československo)

Slovensko (Československo)

pro korporace s působností pro ČR
nebo SR

od roku 1993

Česko

24.4. Kvalifikátory

24.4B1. Pokud jméno nevyjadřuje, že jde o korporaci, připojí se obecné označení v českém jazyce, v nezkráceném tvaru, s malým počátečním písmenem, tj. nepoužívá se pravidlo A.2D1 AACR2R.

\$aApollo\$ckosmická loď

\$aŠmeral\$cfirma

\$aOregon\$chudební skupina

\$aOregon\$časopis

\$aRubikon\$umělecká skupina

V případě korporací, jež mají charakter skupin hudebního, výtvarného či jiného uměleckého typu, se doporučuje použití rozlišujících kvalifikátorů ve formě *hudební skupina* a pro ostatní typy uvedených korporací *umělecká skupina*.

\$aJitro\$chradec Králové, Česko

Součástí autoritní formy nemusí být údaj „pěvecký sbor“, k rozlišení stačí uvedení kvalifikátoru místa. Tento údaj by byl namíste až v případě existence dvou korporací téhož jména na území města.

V případě zápisu více kvalifikátorů u jednoho vstupního prvku (obecného i místa) se zapisují oba do jednoho podpole \$c, obecný kvalifikátor se uvádí v pořadí jako první. Kvalifikátory stejného druhu se oddělují čárkou, kvalifikátory různého druhu se oddělují dvojtečkou s oboustrannou mezerou.

\$aJabloko\$cpolitická strana : Rusko

24.4C2. Jména zemí, států, provincií atd.

Používá se obecně užívaná česká forma místního jména. Pro státní útvary na území dnešní České republiky (ve všech dějinných obdobích i pro současnost) se používá kvalifikátor **Česko**.

\$aRepublikánská strana\$česko

Pokud je označení státu součástí údaje na pozici vstupního prvku, kvalifikátor se jménem země, státu atd. se nepoužívá.

\$aAkademie věd České republiky

\$aNárodní knihovna České republiky

\$aČesko\$bMinisterstvo zahraničních věcí

24.4C3. Lokální jména míst

Je-li jméno korporace tvořeno pouze obecnými jmény, akronymy, kombinací obecných a vlastních jmen a není-li tato korporace svým jménem jednoznačně identifikována, použije se k její jednoznačné identifikaci kvalifikátor místa. Do tohoto okruhu spadá většina konvenčních jmen hotelů, podniků a firem, která jsou tvořena převážně obecnými jmény (ve kterých místní jméno není přímou součástí jména korporace).

\$aEnergoprojekt\$CPraha, Česko
\$aElitex\$CStráž nad Nisou, Česko
\$aPuncovní úřad\$CPraha, Česko

Korporace, součástí jejíhož názvu je místní jméno, které nemá lokační funkci a pouze spoluvytváří firemní značku (Hotel Praha), se nepovažuje za dostatečně identifikovanou a místní jméno se proto v kvalifikátoru (v podpoli \$c) uvádí.

\$aAlbertina icome Praha\$CPraha, Česko
\$aHotel Praha\$CBeroun, Česko
\$aHotel Praha\$CBrno, Česko

24.7. Konference, kongresy, zasedání atd.

24.7B. Kvalifikátory

Není třeba používat obecný kvalifikátor u konferencí, kongresů, zasedání, výstav, veletrhů atd., které jsou dostatečně určeny jménem, pořadím, místem či rokem konání. Obecná informace o formě akce je součástí předmětového hesla.

Příklad:

Na tit. s. uvedeno:

200 1# \$aVědma '97\$e4. mezinárodní veletrh vzdělávání, kvalifikace a učebních pomůcek, Praha, 1997, katalog výstavy

Způsob zápisu:

710 12 \$aVědma '97\$ePraha, Česko

24.13. Podřízené a související korporace zapsané v podřízeném vztahu

24.13A.

Toto pravidlo, obsahující jednotlivé typy podřízených korporací, je v české interpretaci pouze doplněno příklady zápisu jmen českých korporací, a to včetně složitějších příkladů, vyžadujících použití kvalifikátorů. Jednotlivé příklady viz výše uvedená elektronická adresa, na které je materiál o korporacích vystaven.

Poněkud podrobnější vysvětlení vyžaduje hlavně jméno **Akademie věd České republiky (a bývalé ČSAV)**.

Vzhledem ke specifické struktuře Akademie věd ČR jsou pro ni typicky podřízenými složkami pouze pracoviště, která Akademie věd považuje za servisní, tj. např. knihovna, kancelář Akademie apod., jinak (**pouze**) pro oblast vědeckých ústavů Akademie věd České republiky (a bývalé ČSAV) viz pravidlo 24.4C5.

Pokud je jméno Akademie věd České republiky uvedeno ve vstupním prvku, jméno Česká republika se zapisuje

v nezkrácené podobě; zkratka ČR se použije pouze tehdy, je-li jméno použito jako kvalifikátor.

\$aAkademie věd České republiky\$CKnihovna
\$aHistorický ústav\$CAkademie věd ČR
\$aArcheologický ústav\$CAkademie věd ČR : Praha, Česko

Pro **vědecké ústavy Slovenské akademie vied** se doporučuje při tvorbě korporativních záhlaví respektovat způsob zápisu Slovenské národní knihovny, která se rozhodla zapisovat tyto ústavy jednotně jako podřízené korporace:

\$aSlovenská akadémia vied\$bHistorický ústav

a čeští katalogizátoři povinně přiřčení odkaz ve formě, která platí pro české ústavy, tj.

\$aHistorický ústav\$CSlovenská akadémia vied

U **vědeckých ústavů dalších zahraničních akademií věd** se nejprve ověří forma jména v bázi Kongresové knihovny (jako u jmen zahraničních korporací), pokud ověření nepřinese žádný výsledek, zapíše se forma jména uvedená v publikaci a povinně se přiřčení odkaz ve formě, která platí pro české ústavy, tj.:

\$aInstytut historii\$CPolska akademia nauk

Této variantě se dává přednost i v případě pochybností.

Nejzajímavější a nejnáročnější je česká interpretace pravidel **24.17.–24.26**, která se zabývají formou zápisu záhlaví v případě korporací uplatňujících pravomoc určitého státního či správního celku – **jurisdikce**. Příklady v AACR2R odpovídají anglo-americké praxi, bylo třeba vytvořit interpretace umožňující rozhodnutí, které české korporace budou pod jurisdikcí zapisovány.

Pro správný zápis státního/správního celku se rozlišuje systém **státní správy** a **samosprávy**:

a) korporace, patřící do systému státní správy

\$aČesko\$bNejvyšší soud
\$aČesko\$bMinisterstvo kultury

b) korporace, patřící do systému samosprávy (s jurisdikcemi pro určitou zemi, kraj, okres, obec) se zapisují pod jménem správního celku, který uplatňuje jurisdikce pro určitou zemi, kraj, okres, obec. Jména těchto správních celků v ČR je třeba vždy zpřesnit kvalifikátorem, který je součástí vstupního prvku.

\$aPardubický kraj (Česko)\$bKrajský úřad
\$aPraha (Česko)\$bObecní úřad pro Prahu 7

Pravidlo **24.18** obsahuje přehled 11 typů korporací, které se vždy zapisují pod jménem jurisdikce. Česká interpretace doplňuje většinu typů českými příklady, pro některé typy se však obtížně hledají analogické české příklady (zejména typy 1, 3, 4).

Obsažnější je instrukce týkající se korporací typu 2, které obsahují slovo vyjadřující administrativní podřízenost v terminologii, týkající se **státní správy/samosprávy**.

Pro českou státní správu/samosprávu do tohoto typu korporací patří *Úřad vlády, krajské, okresní, městské, obecní úřady, celní úřady, finanční úřady, katastrální úřady, úřady práce apod.*

\$aČesko\$bÚřad vlády

\$aČesko\$bFinanční úřad v Děčíně

\$aČesko\$bKatastrální úřad Plzeň-město

ale

\$aPardubice (Česko : okres)\$bOkresní úřad

\$aKladno (Česko)\$bMěstský úřad

Terminologicky upřesněno je pravidlo **24.14** a **24.19**. Původní doslovný překlad definice pojmu „podzáhlaví“ je nahrazen přesnějším překladem: ***Podzáhlaví je další část korporativního záhlaví, jiná než vstupní prvek korporativního záhlaví.***

5. Závěr

Původní záměr „stručně informovat“ o schválených částech české interpretace pravidel AACR2R pro tvorbu a zápis korporativního záhlaví zcela nevyšel, informace je poněkud obsírnější. Přestože stať neobsahuje výklad a příklady v úplnosti a opět zřejmě vyvolá různé otázky, zvolili jsme kromě prezentace celého materiálu na webu i informaci prostřednictvím této rubriky.

Upozorňujeme ještě jednou i na zatím poslední (v připomínkování) část českých interpretací kapitol týkajících se korporativního záhlaví, a to **Zápis jmen korporací ve jmenném a věcném zpracování III**, týkající se zápisu jmen objektů (klášterů, kostelů, hradů, zámků, koncentračních táborů, letišť, nádraží a souvisejících podřízených složek).

Po dokončení i této části bude celá česká interpretace publikována v edici Standardizace (koncem roku či nejpozději začátkem roku 2002).

PhDr. Hana Kubalová
Odbor zpracování fondů Národní knihovny ČR

■ ■ ■ ■ ■